

॥ २९ ॥ ३० ॥ इति अनुशासनपर्वणि नैलकंठीये भारतभाष्ये द्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११२ ॥ ॥ ७३ ॥ अहिंसेति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ श्रीन्दोषात्कामक्रोधलोभान्छोकेषु निधायनतुत्वात्मानि कामक्रोधीचाहोभं ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ सर्वेषां भूतानामात्मभूतस्य आत्मदुःखेनैव परदुःखेनापि उद्विजतः सर्वभूतानि आत्मत्वेन तत्त्वदृशा पश्यतः मार्गे देवाः मुंसति सव्यापको भूत्वा मुच्य

नयाति नरकं घोरं संसारं श्रयनसेवते ॥ सर्वकामसमायुक्तः प्रेत्य चाप्यश्रुते सुखं ॥ २९ ॥ एवं खलु समायुक्तो रमेते विगतज्वरः ॥ रूपवान्कीर्तिमांश्चैव धनवांश्चोपपद्यते ॥ ३० ॥ एतत्ते सर्वमाख्यातमन्मदानफलं महत् ॥ मूलमेतत्तु धर्माणां प्रदानानां च भारत ॥ ३१ ॥ इति श्रीमहाभारते अनु० आनुशासनिके पर्वणि दानयर्मसंसारचक्रे द्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११२ ॥ ॥ ७३ ॥ युधिष्ठिर उवाच अहिंसा वैदिकं कर्म ध्यानमिन्द्रियसंयमः ॥ तपो यगुरुश्रुश्रवा किं श्रेयः पुरुषं प्रति ॥ १ ॥ बृहस्पतिरुवाच सर्वाण्येतानि धर्म्याणि पृथग्द्वाराणि सर्वशः ॥ शृणु संकीर्त्यमानानि षडेव भरतर्षभ ॥ २ ॥ हंतनिःश्रेयसं जंतोरहं वक्ष्याम्यनुत्तमं ॥ अहिंसा पाश्र्वयं धर्मयः साधयति वै नरः ॥ ३ ॥ श्रीन्दोषान्सर्वभूतेषु निधाय पुरुषः सदा ॥ कामक्रोधी च संयम्य ततः सिद्धिमवाप्नुते ॥ ४ ॥ अहिंसकानि भूतानि दंडेन विनिहतियः ॥ आत्मनः सुखमन्विच्छन्संप्रेत्य न सुखी भवेत् ॥ ५ ॥ आत्मोपमस्तु भूतेषु यो वै भवति पूरुषः ॥ न्यस्तदंडो जितक्रोधः संप्रेत्य सुखमेधते ॥ ६ ॥ सर्वभूतात्मभूतस्य सर्वभूतानि पश्यतः ॥ देवापि मार्गे मूर्ध्नि ति अपदस्य पदैषिणः ॥ ७ ॥ न तत्परस्य संदध्यात्प्रतिकूलं यदात्मनः ॥ एष संक्षेपतो धर्मः कामादन्यः प्रवर्तते ॥ ८ ॥ प्रत्याख्याने च दाने च सुखदुःखे प्रियाप्रिये ॥ आत्मौपम्येन पुरुषः प्रमाणमधिगच्छति ॥ ९ ॥ यथा परः प्रक्रमते परेषु तथा परे प्रक्रमते परस्मिन् ॥ तथैव तेऽस्तूपमाजीव लोके यथा धर्मो नैपुणे नोपदिष्टः ॥ १० ॥ वैशंपायन उवाच इत्युक्त्वा तं सुरगुरुर्मराजं युधिष्ठिरं ॥ दिवमाचक्रमेधीमान्यश्च तामेव नस्तदा ॥ ११ ॥ इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्वणि आनुशासनिके पर्वणि दानधर्मसंसारचक्रसमाप्तौ त्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११३ ॥ ॥ ७३ ॥ वैशंपायन उवाच ततो युधिष्ठिर राजा शरतत्प्रेषिता महं ॥ पुनरेव महातेजाः पप्रच्छ वदतां वरः ॥ १ ॥ युधिष्ठिर उवाच ऋषयो ब्राह्मणा देवाः प्रशंसंति महामते ॥ अहिंसा लक्षणं धर्ममेव दप्रामाण्यदर्शनात् ॥ २ ॥

तद्व्यर्थः अपदस्य गत्या गतिहीनत्वा न्मार्गसूचकपदरहितस्य पदैषिणः स्थानैषिणः बहिर्मुखा इत्यर्थः ॥ ७॥ ८॥ १॥ यथेति हिंसितो हि नस्ति पालितः पालयति तस्मात्पालयेदेव नो हिंसयेदित्यर्थः ॥ १० ॥ ११ ॥ इति अनुशासनपर्वणि नैलकंठीये भारतभाष्ये द्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११३ ॥ ॥ ७३ ॥ तत इति ॥ १ ॥ २ ॥